

УДК 373.31

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2026-1\(55\)-1306-1317](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2026-1(55)-1306-1317)

Дубовик Світлана Григоріївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент, кафедри початкової освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, <https://orcid.org/0000-0002-8564-0693>

Грешко Ольга Михайлівна студентка Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, <https://orcid.org/0009-0008-0551-3469>

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ УЧНІВ 4 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті досліджено теоретичні та практичні аспекти розвитку культури мовлення учнів четвертого класу в процесі вивчення української мови. Особливу увагу приділено питанням щодо ролі мовленнєвої підготовки здобувачів початкової освіти як першооснови. Розкрито сутність і зміст поняття *культура мовлення*, яке розглядаємо як комплексну характеристику, що поєднує комунікативні ознаки мови: правильність, точність, виразність, лаконічність, логічну послідовність, комунікативну доцільність і доречність висловлювань. Висвітлено роль лексичної, граматичної компетенцій у формуванні культури мовлення у дітей молодшого шкільного віку. Обґрунтовано доцільність збагачення активного словника учнів, удосконалення вмінь і навичок оперувати синонімами, антонімами, фразеологізмами для підвищення рівня сформованості культури мовлення. Окреслено провідні лінгводидактичні засади, що визначають організацію роботи з культури мовлення учнів початкових класів. Наголошено на доцільності застосування компетентнісного та діяльнісного підходів, урахування диференційованого підходу до освітніх потреб учнів у напрямі розвитку культури мовлення.

Проаналізовано сучасні методи і прийоми навчання мови і мовлення, спрямовані на стимулювання розвитку мовленнєвої компетенції здобувачів початкової освіти, яка передбачає формування усного і писемного мовлення. Зазначено низку практичних методів: від аналізу текстів різних жанрів і переказів до створення власних висловлювань за допомогою опорних схем. Особливу увагу приділено усному та письмовому редагуванню, а також ігровим формам навчання. Подано комплекс вправ, які орієнтовані на розвиток мовленнєвої культури учнів 4 класу, ефективні для вдосконалення їх

мовленнєвої практики та збагачення словника. Підкреслено, що розвиток культури мовлення учнів початкових класів є результатом системної і цілеспрямованої роботи педагога на уроках української мови. Запропоновано методичні рекомендації вчителям щодо формування мовленнєвої культури школярів і розвитку в них комунікативних якостей мовлення.

Ключові слова: комунікативна компетентність, мовленнєва культура, культура мовлення, комунікативні якості культури мовлення, розвиток культури мовлення.

Dubovyk Svitlana Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, <https://orcid.org/0000-0002-8564-0693>

Hreshko Olga Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, <https://orcid.org/0009-0008-0551-3469>

DEVELOPMENT OF SPEECH CULTURE IN 4TH GRADE STUDENTS IN UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES

Abstract. The article examines the theoretical and practical aspects of the development of the speech culture of fourth-grade students in the process of learning the Ukrainian language. Particular attention is paid to issues concerning the role of speech training for primary education seekers as a foundation. The essence and content of the concept of speech culture are revealed, which we consider as a complex characteristic that combines the communicative features of language: correctness, accuracy, expressiveness, conciseness, logical consistency, communicative appropriateness and relevance of statements. The role of lexical and grammatical competences in the formation of speech culture in children of primary school age is highlighted. The expediency of enriching the active vocabulary of pupils and improving their skills and abilities to use synonyms, antonyms and phraseological units to increase the level of speech culture formation is substantiated. The leading linguistic and pedagogical principles that determine the organisation of work on the speech culture of primary school pupils are outlined.

The expediency of applying competence-based and activity-based approaches, taking into account a differentiated approach to the educational needs of pupils in particular attention is paid to oral and written editing, as well as game-based learning. A set of exercises is presented that are focused on developing the speech culture of 4th grade students and are effective for improving their speech practice and enriching their vocabulary. It is emphasised that the development of speech culture in primary school pupils is the result of systematic and purposeful work by teachers in Ukrainian language lessons. Methodological recommendations are proposed for teachers on

forming the speech culture of schoolchildren and developing their communicative speech qualities.

Keywords: communicative competence, speech culture, culture of speech, communicative qualities of speech culture, development of speech culture.

Постановка проблеми. Зміни у сучасній освітній сфері, зумовлені реформою НУШ та трансформаціями у соціокультурному контексті, суттєво впливають на систему мовної підготовки здобувачів початкової освіти на уроках української мови і мовлення. На нашу думку, один із важливих складників мовної освіти в початковій школі – розвиток культури мовлення школярів, оскільки саме в молодшому шкільному віці закладається фундамент для правильного, змістовного, логічного та експресивного мовлення.

Зазначимо, що фактичний стан розвитку мовленнєвої культури учнів початкових класів засвідчує наявність певних проблем, пов'язаних із тим, що спостерігається: скорочення обсягу безпосереднього спілкування дітей, надмірне застосування електронних інструментів та стандартизованих мовних кліше, звуження активного лексичного запасу, а також наявний недостатній рівень спроможності обирати відповідні слова, конструювати зв'язні висловлювання, вправно оперувати синонімами та мовними зворотами. Часто учні початкової школи стикаються із перешкодами у: викладенні власних думок, дотриманні стандартів сучасної української літературної мови, збереженні послідовності змісту та відповідності висловлювань певному контексту.

Мовленнєва культура сприймається як символ розвинутого інтелекту та високої загальної культури особистості. У нинішній час реформування початкової мовної освіти та адаптації її змісту зростають вимоги до формування активної, інноваційної та самостійної особистості з високим рівнем сформованості комунікативних умінь і навичок, здатної до навчання протягом усього життя і самовдосконалення. Ключовою умовою цього процесу є оволодіння здобувачами початкової освіти практичними вміннями і навичками з вільного та грамотного використання мови для спілкування, пізнання навколишнього світу і вирішення найважливіших життєвих задач.

Проблема розвитку культури мовлення учнів початкових класів є актуальною і важливою через: нерівномірність прогресу у розвитку мовлення школярів, залежність набутих умінь від мовного оточення, зразків спілкування у родинному колі та рівня професійної майстерності педагога. Наявний методичний інструментарій учителя не завжди дає змогу систематично, цілеспрямовано і комплексно формувати мовленнєву культуру здобувачів початкової освіти безпосередньо на уроці української мови, який потенційно має найкращі ресурси для формування комунікативної компетентності учнів, розвитку і вдосконалення як усних, так і письмових умінь і навичок школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження демонструє, що питання з розвитку в дітей молодшого шкільного віку культури усного і писемного мовлення викликає значну зацікавленість у нинішній українській лінгводидактиці. Поняття *культура мовлення* розглядається як інтегральна якість мовленнєвої діяльності, що передбачає: правильність, точність, логічність, чистота, виразність, багатство словника, доцільність і доречність висловлювання.

Видатні педагоги, а саме: К. Ушинський, В. Сухомлинський, С. Шацький досліджували проблему розвитку культури мовлення. Так, К. Ушинський особливого значення надавав змісту і методиці навчання рідної мови, він зазначав, що «... рідне слово є основою всякого розумового розвитку й скарбницею усіх знань: з нього починається всяке розуміння, через нього проходить і до нього повертається» [6, с. 67]. Славетний педагог-новатор В. Сухомлинський також не оминав нагальних питань формування в дітей культури мовлення. Учений розглядав мову як потужний чинник становлення всебічно розвинутої гармонійної особистості, дієвий засіб духовного зростання суспільства.

Сучасні мовознавці Л. Мацько і Н. Бабич виокремили основні комунікативні ознаки культури мовлення: [3] правильність, точність, логічність, чистота, доречність, виразність, багатство й різноманітність. На цих засадах ґрунтується методологічна база для проведення систематичної роботи педагога, спрямованої на розвиток і вдосконалення вмінь і навичок із культури мовлення учнів четвертих класів.

Цінні педагогічні орієнтири щодо формування мовленнєвої культури учнів початкових класів подає дослідниця О.В. Мартіна, котра окреслює головні передумови для розвитку культури мовлення школярів: стимулювання лексичного запасу, опрацювання змістового і сутнісного наповнення висловлювань, застосування завдань на асоціації та творчість. Практичні методичні напрацювання висвітлено у наукових статтях О. Кравчук, [6] де запропоновано систему вправ, застосування якої сприяє збагаченню словника, формуванню вмінь і навичок редагування текстів та поступовому переходу до самостійного створення висловлювань.

Значення заняття з української мови як основної ланки у розвитку і вдосконаленні вмінь і навичок говоріння та письма обґрунтовано у спільній праці (Савченко О.Я., Бібік Н.М., Вашуленко О.В., Пономарьової К. І., Прищепи О.Ю., Мартиненко В.О.), де особливу увагу приділено впровадженню компетентнісного підходу, спрямованого на формування ключової комунікативної компетентності учнів, стимулювання мовленнєвої ініціативності здобувачів початкової освіти. Необхідність розвитку культури мовлення школярів на компетентнісних засадах також закріплена у Державному стандарті початкової

освіти (2018), який окреслює ті мовні здобутки та мовленнєві вміння і навички, що стосуються коректного й чіткого викладу власних думок (йдеться про засвоєння основних розділів мовно-літературної освітньої галузі).

Незважаючи на значний обсяг наукових праць із проблеми дослідження, бракує методичних розробок, адаптованих до нинішніх реалій навчання української мови і мовлення учнів початкових класів, зокрема щодо воєнного стану в країні, дистанційного навчання учнів, впливу цифрового середовища на формування мовної особистості школяра. Урахування цих обставин зумовлює необхідність подальшого вивчення проблеми розвитку культури мовлення саме у четвертокласників під час занять з української мови і мовлення, що і окреслює вектор нашого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри те, що існує значна кількість наукових розвідок, які стосуються шляхів покращення культури мовлення дітей молодшого шкільного віку, питання щодо розвитку саме культури мовлення учнів четвертих класів під час вивчення української мови і мовлення ще не дістало належного дослідження в сучасній лінгводидактиці початкової школи.

Переважна частина наукових робіт присвячена проблемам щодо оволодіння мовленнєвими вміннями і навичками в широкому сенсі, тоді як питання з формування мовленнєвої культури як важливого показника успішної мовленнєвої взаємодії не завжди є предметом наукового пошуку. Зазначимо, що поза увагою дослідників залишається система цілеспрямованого розвитку культури усного та писемного мовлення учнів на етапі завершення базової мовної підготовки, де формуються основи комунікативної компетентності і свідомого мовного самоконтролю. На нашу думку, бракує єдиної методичної системи з розвитку і вдосконалення культури мовлення школярів, що фокусувалася б на формуванні важливих комунікативних якостей, а саме: правильності, чіткості, виразності, образності та адекватності висловлювань у контексті опанування української мови і мовлення.

Актуальними залишаються питання щодо інтеграції роботи над засвоєнням лексики та граматики з розвитком культури мовлення учнів; потребує детального вивчення проблема щодо збагачення словникового запасу у контексті формування мовленнєвої культури школярів; подальшого дослідження потребують питання щодо розвитку вмінь і навичок з вибору мовних засобів відповідно до комунікативних намірів та обставин.

Ми вважаємо, що в центрі уваги дослідників мають бути проблеми щодо впливу нинішніх освітніх реалій на якість культури мовлення дітей молодшого шкільного віку – перехід до цифрового освітнього середовища, зменшення особистісного мовленнєвого контакту та трансформація соціокультурного оточення. З огляду на це, зазначимо, що нагальною постає необхідність

створення дієвих методичних стратегій і практичних інструментів для підвищення рівня сформованості вмінь із культури мовлення учнів четвертих класів під час навчальних занять з української мови і мовлення.

Мета статті. Головною метою статті є теоретичне обґрунтування та практична реалізація лінгводидактичних принципів, що лежать в основі формування культури мовлення учнів молодшого шкільного віку на уроках української мови і мовлення. Окрім того, в реаліях НУШ ми прагнемо окреслити дієві методи і прийоми роботи над розвитком комунікативних аспектів мовлення, як в усному, так і в письмовому висловлюванні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культура мовлення в умовах трансформації початкової мовної освіти являє собою не просто набір відомостей про усталені мовні правила, а доволі складну інтегративну конструкцію. Поділяючи думку дослідниці Олени Холодняк, слушно буде виділити п'ять аспектів усного мовлення, які мають вирішальне значення для розвитку в учнів четвертих класів культури мовлення.

Конкретизуємо ці аспекти: лінгвістичний (охоплює нормативність, багатство словникового запасу та граматичну правильність мовлення); психологічний (пов'язаний із подоланням комунікативних бар'єрів, упевненістю під час публічного виступу та здатністю контролювати власні емоції в процесі спілкування); соціальний (визначає здатність адаптувати мовлення залежно від ситуації спілкування та соціального статусу співрозмовника); етичний (базується на дотриманні норм мовленнєвого етикету та повазі до партнера під час комунікації); дидактичний (стосується методів і засобів, за допомогою яких ці вміння і навички формуються в освітньому процесі).

У процесі дослідження проблеми розвитку культури мовлення здобувачів початкової освіти особливу увагу було приділено вивченню наукової праці Л.І. Соломенко, у якій розглядається медіа як ключовий чинник у становленні того, що авторка називає «масовою культурою мовлення». Саме для випускників початкової школи, які є активними споживачами цифрового контенту, медійне середовище перетворюється на головний зразок для наслідування у сфері мовлення.

Аналіз впливу ЗМІ на школярів дозволяє виявити такі особливості, а саме:

Динамічність мовних норм. Сучасні медіа (телебачення, соціальні мережі) активно впроваджують нові лексеми, що часто випереджають словникову фіксацію. Це вимагає від педагога гнучкості: не просто забороняти «медійні» слова, а навчати учнів стилістичної диференціації.

Візуалізація та лаконічність. Дослідниця Л.І. Соломенко зазначає, що медіакультура схильна до скорочення висловлювань та заміни вербальних компонентів візуальними (емодзі, меми). Це може призводити до збіднення

синтаксичних структур, які вживають учні, тому робота вчителя має бути спрямована на розвиток розгорнутого, логічно побудованого монологу.

Критерій успішності. Мовлення в медіа часто асоціюється з соціальним успіхом. Використання цього фактору на уроках української мови і мовлення (наприклад, через рольові ігри «Я – блогер/блогерка» або «Інтерв'ю з експертом/експерткою») дозволяє зробити процес засвоєння норм культури мовлення більш значущим для особистості дитини.

Згідно з науковими працями О. Холоднюк, чи не найперспективнішим шляхом постає застосування спеціалізованих цифрових майданчиків. Такий підхід дає змогу впроваджувати навчальну модель, орієнтовану на здобувача початкової освіти, що цілком відповідає концепції Нової української школи.

Детально розглянемо функціональні можливості сучасних освітніх платформ, які доцільно застосовувати з метою розвитку культури мовлення учнів початкових класів.

Персоналізація навчання (Learner Autonomy). Цифрові інструменти (наприклад, мобільні додатки для вивчення мови) дозволяють кожному учневі працювати у власному темпі. Це нівелює страх перед помилкою, який часто виникає під час фронтальної роботи в класі.

Інтеграція штучного інтелекту в освітній процес (AI Chatbots). Використання чат-ботів для практики усного мовлення забезпечує миттєвий зворотний зв'язок. Учень може багаторазово повторювати фрази, відпрацьовуючи правильну вимову та інтонацію (фонетичну точність), що є фундаментом для культури мовлення.

Створення гейміфікованого освітнього середовища. Цифрові платформи перетворюють рутинні вправи на інтерактивні квести. Це сприяє природному зануренню учнів у мовленнєву ситуацію, де культура мовлення стає інструментом для досягнення ігрової мети, а не просто вимогою вчителя.

Зазначимо, що для впровадження вищезазначених інновацій необхідно дотримуватися певних педагогічних умов, описаних у наукових роботах О.Я. Савченко та О.В. Мартіної [5;3]. Конкретизуємо педагогічні умови, урахування яких дозволить педагогові успішно розвивати культуру мовлення здобувачів початкової освіти.

Формування середовища для спілкування. Заняття з української мови і мовлення мають перетворитися на простір для обговорень. Такі організаційні підходи, як «перевернутий клас» чи робота над проектами із залученням медіа засобів, дають можливість учням четвертих класів застосовувати набуті знання з культури мовлення в реальних життєвих обставинах.

Розвиток і вдосконалення вмінь та навичок говоріння. З огляду на те, що, згідно з дослідженнями, ми запам'ятовуємо до 70 відсотків того, що озвучуємо власноруч, педагогові варто змістити фокус уваги з письмових завдань на

активне сприймання на слух та говоріння. В. Пасинок підкреслює вагомість удосконалення манери мовлення (зокрема, контролю за диханням, голосом, чіткістю вимови), що являє собою важливий елемент загальної культури мовлення людини.

Базуючись на поради дослідниці Л. Соломенко, рекомендуємо вчителям під час уроків української мови і мовлення у процесі пояснення навчального матеріалу застосовувати доцільний педагогічний інструментарій до опрацювання «масової культури».

Група вправ «Лінгвістичний конструктор». Вправи і завдання такого типу спрямовані на подолання негативного впливу медіа-сленгу (за Л. Соломенко). Педагог пропонує учням завдання – прочитати речення з популярного молодіжного контенту і замінити запозичені або просторічні слова літературними відповідниками (синонімічний ряд). Наприклад, «запостити» – оприлюднити, «хайп» – галас/ажіотаж.

Завдання «Редактор Контенту». Школярі досліджують уривок із загальнодоступного відеоряду чи допис у соціальній мережі з огляду на те, чи дотримано у тексті повідомлення вимог до культури мовлення. Застосування такого типу завдання дозволить педагогові розвивати в учнів здатність до самоперевірки та критичного оцінювання інформаційного потоку.

Створення цифрового сторітеллінгу на навчальному занятті. Застосування цифрових сервісів для конструювання власних електронних історій сприяє інтеграції умінь структурувати письмовий виклад із майстерністю чітко та виразно висловлювати власні ідеї.

Рекомендуємо вчителям початкових класів на уроках української мови і мовлення застосовувати інші доцільні засоби навчання (вправи і завдання), спрямовані на розвиток культури мовлення здобувачів початкової освіти.

Вправа «Синонімічне розгортання». Замість традиційного запису слів зі словника, педагог може запропонувати учням вправу на заміну часто вживаних або запозичених слів. Наприклад, замість універсального слова «гарний» необхідно дібрати контекстуальні синоніми: *мальовничий (пейзаж), вродливий (хлопець), вишуканий (одяг), шляхетний (вчинок)*. Зазначимо, що застосування цієї вправи дозволить учителеві формувати в учнів комунікативну якість – точність мовлення.

Завдання «Самоконтроль із пам'яткою-інструкцією». Під час виконання такого типу завдання учні користуються пам'яткою-інструкцією, яка містить запитання: Чи правильно я говорю? Чи правильно я наголошую слова? Чи точно я висловлюю власну думку? Чи не перевантажую своє мовлення зайвими словами?. Використання такого типу завдання дозволить учням здійснювати самоконтроль за власним мовленням і дотриманням вимог до культури мовлення (правильність, точність, чистота мовлення).

Вправа «Мовленнєва імпровізація». Сутність цієї вправи полягає в тому, що учень отримує картку з описом несподіваної ситуації (наприклад, «Ти зустрів автора/авторку своєї улюбленої книжки. Подякуй йому/їй за цікаву і захопливу книжку») і має за 30 секунд виконати завдання – побудувати грамотно оформлене висловлювання з дотриманням вимог етикетного мовлення і спілкування.

Завдання «Спілкувальний рефлексор». Запропоноване завдання учні мають виконувати в парі. Один/одна школяр/школярка розповідає історію, а його/її однокласник/однокласниця фіксує, які влучні мовні конструкції використані в тексті, які недоцільні і недоречні висловлення наявні в розповіді. Застосування такого підходу сприяє формуванню в учнів умінь і навичок уважного сприйняття та оцінки висловлювань інших і дотримання вимог культури мовлення (доцільність і доречність мовлення).

Вправа «Аналіз медіа-помилки». Учитель добирає фрагменти текстів або мовних конструкцій із титрів дитячих передач або реклами (без вказівки авторства), де допущено лексичні чи граматичні помилки. Учні мають «виправити» медіа-контент. Застосування педагогом такої вправи має на меті – розвиток у школярів критичного мислення та мовного чуття, уміння дотримуватися лексичних і граматичних норм сучасної української літературної мови.

Завдання «Трансформація тексту». Завдання передбачає переказ поданого тексту в різних стилях: «як для друга в месенджері» (допускається лаконічність мовлення) та «як для виступу на шкільній лінійці» (вимагається повна нормативність та офіційність мовлення). Використання такого завдання дозволить педагогові навчити комунікативної доцільності здобувачів початкової освіти.

Зазначимо, що значне місце серед комунікативних якостей культури мовлення займають багатство й різноманітність мовлення, що виникають на основі співвідношення «мова – мовлення». Це явище визначається обсягом словникового запасу мовця і характеризується значною кількістю слів у мові. Зазначимо, що багатство мовлення формується завдяки: різноманітності лексичних та фразеологічних одиниць, фонетико-інтонаційній жвавості, різним способам комбінування слів і словосполучень у реченні, а також різноманітним шляхам і засобам вираження власної думки.

Рекомендуємо педагогам із метою збагачення словникового запасу й урізноманітнення мовлення школярів застосовувати на уроках української мови ігрові засоби навчання (мовні ігри). Гра «Слово-табу». Під час опису предмета чи події учневі/учениці забороняється вживати певні слова (найбільш вживані або сленгові). Застосування такого підходу дасть змогу школярам шукати нові мовні ресурси та активізувати пасивний словниковий запас.

Упровадження «Фразеологічних хвилинок». На нашу думку, вивчення 1 – 2 фразеологізмів на кожному уроці української мови і мовлення має велике значення для збагачення словникового запасу школярів і формування комунікативної якості – багатство мовлення. Учні мають розуміти значення стійких сполучень слів, складати з ними міні-діалоги, де ці вислови є комунікативно доцільними.

Це додає мовленню багатства й урізноманітнення, виразності та національного колориту.

На нашу думку, з метою підвищення рівня сформованості вмій і навичок здобувачів початкової освіти із культури мовлення педагогові доцільно організувати і цілеспрямовано проводити роботу у напрямі ознайомлення учнів із нормативністю мовлення. Для цього рекомендуємо використовувати у класі стенд, який буде містити рубрики: «Правильно наголошуй слова», «Правильно вживай слова», «Правильно говори», «Дбай про чистоту мовлення», «Поради з культури мовлення».

Висновки. Мовленнєва культура учня початкових класів є явищем багатограним, інтегрованим. Культуру мовлення розглядаємо як сукупну ознаку особистості, яка охоплює комунікативні якості мовлення, а саме: правильність, точність, логічність, виразність, чистоту, образність, стислість та відповідність конкретній комунікативній ситуації. Розвиток в учнів четвертого класу культури мовлення є ключовим інструментом для інтеграції у соціум та успішної самопрезентації.

На нашу думку, робота над формуванням мовленнєвої культури здобувачів початкової освіти на уроках української мови і мовлення має бути систематичною і цілеспрямованою. Планомірна робота педагога над розвитком в учнів усіх комунікативних якостей культури мовлення із застосуванням діяльнісного і компетентнісного підходів забезпечить успішне оволодіння школярами нормами сучасної української літературної мови, сприятиме формуванню в них ключової комунікативної компетентності. Важливо зазначити, що саме урок української мови і мовлення позиціонується нами як головне освітнє середовище, де вчитель, демонструючи власний взірець і застосовуючи педагогічну майстерність, створює умови для свідомого засвоєння учнями стандартів сучасної літературної мови.

Подальшого вивчення потребують питання щодо розроблення цілісних авторських навчальних планів та електронних підручників-тренажерів, які майстерно поєднували б перевірені часом традиційні лінгводидактичні техніки із сучасними цифровими інструментами і можливостями штучного інтелекту. Такий підхід дасть змогу трансформувати освітній процес початкової школи у неперервний простір для розвитку культури мовлення учнів, що повністю відповідає вимогам НУШ.

Література:

1. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Формування культури мовлення молодших учнів на уроках української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eprints.zu.edu.ua/46129/1/1.pdf>
3. Мартіна, О.В. Педагогічні умови формування мовної культури молодших школярів / О.В. Мартіна. – 2015. – Режим доступу: <https://file.lib.in.ua/pdf/martina-olesia-pedahohichni-umovy-formuvannia-movnoi-kultury-molodshykh-shkoliariv.pdf>
4. Пасинок В. Основи культури мовлення / В. Пасинок. – Харків : ХНУ, 2016. – Режим доступу: <https://scholar.google.com/citations?user=yEociXAAAAAJ&hl=uk&oi=sra>
5. Савченко, О.Я., Бібік, Н.М., Вашуленко, О.В., Пономарьова, К.І., Прищеп, О.Ю., Мартиненко, В.О. Організаційні форми навчання у початковій школі : монографія / за ред. О.Я. Савченко. – Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712954/1/>
6. Кравчук, О. Формування культури мовлення учнів початкових класів на уроках рідної мови / О. Кравчук. – Режим доступу: <https://eprints.zu.edu.ua/37116/1/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%281%29.pdf>
7. Methods of developing students' speech culture [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/390423846_METHODS_OF_DEVELOPING_STUDENTS'_SPEECH_CULTURE
8. Features of modern mass media influence on the formation and development of mass speech culture. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/366679360_Features_of_Modern_Mass_Media_Influence_on_the_Formation_and_Development_of_Mass_Speech_Culture
9. Digital platforms as a means of developing students' oral speech culture - Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/399603020_Digital_Platforms_as_a_Means_of_Developing_Students'_Oral_Speech_Culture

References:

1. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho 2018 r. № 87 [State Standard of Primary Education]. (2018). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Formuvannia kultury movlennia molodshykh uchniv na urokakh ukrainskoi movy [Formation of speech culture of young learners in Ukrainian language lessons]. (n.d.). URL:<https://eprints.zu.edu.ua/46129/1/1.pdf>
3. Martina, O. V. (2015). *Pedahohichni umovy formuvannia movnoi kultury molodshykh shkoliariv* [Pedagogical conditions for forming linguistic culture of primary schoolchildren]. URL:<https://file.lib.in.ua/pdf/martina-olesia-pedahohichni-umovy-formuvannia-movnoi-kultury-molodshykh-shkoliariv.pdf>
4. Pasynok, V. (2016). *Osnovy kultury movlennia* [Basics of speech culture]. Kharkiv: KhNU. URL:<https://scholar.google.com/citations?user=yEociXAAAAAJ&hl=uk&oi=sra>
5. Savchenko, O. Ya., Bibik, N. M., Vashulenko, O. V., Ponomariova, K. I., Pryshchepa, O. Yu., & Martynenko, V. O. (2017). *Orhanizatsiini formy navchannia u pochatkovii shkoli* [Organizational forms of teaching in primary school]. Kyiv: Vydavnychiy dim "Sam". URL:<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712954/1/>

6. Kravchuk, O. (n.d.). *Formuvannia kultury movlennia uchniv pochatkovykh klasiv na urokakh ridnoi movy* [Formation of primary pupils' speech culture in native language lessons]. URL:<https://eprints.zu.edu.ua/37116/1/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%281%29.pdf>

7. Methods of developing students' speech culture.(n.d.).URL:https://www.researchgate.net/publication/390423846_METHODS_OF_DEVELOPING_STUDENTS'_SPEECH_CULTURE

8. Features of modern mass media influence on the formation and development of mass speech culture. (n.d.). URL:https://www.researchgate.net/publication/366679360_Features_of_Modern_Mass_Media_Influence_on_the_Formation_and_Development_of_Mass_Speech_Culture

9. Digital platforms as a means of developing students' oral speech culture. (n.d.). URL:https://www.researchgate.net/publication/399603020_Digital_Platforms_as_a_Means_of_Developing_Students'_Oral_Speech_Culture